

РЕЦЕНЗІЇ

А. О. Климов

**В. Я. БАШКИНА, А. И. ПОБОЛЕЛОВА. ЛУГАНСК В ТРЕХ
СТОЛЕТИЯХ. – ЛУГАНСК : ИЗД-ВО «МАКСИМ», 2012. – 140 С.; ИЛ.**

Краєзнавча література з історії Луганщини збагатилася книгою В. Я. Башкіної та О. І. Поболелова «Луганск в трех столетиях», у якій висвітлюється історія міста від 1795 року, коли імператриця Катерина II видала указ про будівництво на річці Лугань чавуноливарного заводу, до початку в 1917 році другої революції в Росії.

Автори починають розповідь з відкриття покладів кам'яного вугілля, що дало змогу побудувати на півдні Росії чавуноливарний завод. Його будівництвом керував нащадок англійського лорда Карл Гаскойн, і вже з 1798 року Луганський завод став провідним постачальником ядер, гранат та бомб для Чорноморського флоту і його фортець. У книзі підкреслюється, що на початку XIX ст. завод значно розширили, він був найбільшим постачальником гармат та боеприпасів для російської армії під час Вітчизняної війни 1812 року та Кримської війни 1853–1856 років. Крім того, підприємство здобуло славу своїми художніми ливарними виробами: чавунними церковними дзвонами, самоварами, посудом, прикрасами тощо; витворами мистецтва стали відлиті тут пам'ятник «Слава», встановлений у 1809 році в Полтаві на честь сторіччя перемоги над шведами, та пам'ятник у Полоцьку на місці боїв з наполеонівською армією.

Завдяки розвиткові ливарного виробництва зростає поселення Луганського заводу та села Кам'яний Брід, стародавнього запорозького займища, котре ще в 60-і рр. XVIII ст. отримало статус казенного поселення під назвою «10-а рота». Вони стають єдиним господарсько-адміністративним цілим, у 1831 році тут вже мешкало 7853 жителя (с. 38). Унаслідок подальшого зростання в 1882 році утворюється місто Луганськ, визначене повітовим центром Катеринославської губернії.

Як відомо, Кримська війна засвідчила технічну відсталість Росії. Луганський ливарний завод занепадає, й у 1887 році його було ліквідовано (с. 65). Однак розпочата владою технічна модернізація країни надала потужний поштовх подальшому промислому становленню краю. Тут протягом 1870-х – 1880-х років будуються Донецька кам'яновугільна (концесію на її будівництво отримав заможний російський промисловець та меценат Сава Мамонтов) та Катерининська залізниця, облаштовуються залізничні вокзали, депо, у Луганську розташовується управління Донецької залізниці, будуються залізничні майстерні, відкривається технічне училище, котре готує

машиністів паротягів. У 1895 році у місті почав працювати великий патронний завод; роком пізніше німецький підприємець Густав Гартман розпочав будівництво заводу паротягів, а вже в 1900 році на залізниці працював перший луганський паротяг; згодом завод став одним з найпотужніших паровозобудівних заводів Росії. Було побудовано низку інших підприємств, що сприяло перетворенню міста на один з промислових центрів півдня Росії. На початку ХХ ст. за темпами приросту населення серед міст Російської імперії Луганськ посідав третє місце після Баку і Катеринослава (с. 132).

У книзі міститься змістовний матеріал про забудову міста, його оздоблення, організацію поштового та телефонного зв'язку, пасажирських перевезень, торгівлі, освіти (училищ, парафіяльних шкіл, прогімназій та гімназій), медичного обслуговування городян, культурного життя. Вміщено також відомості про діяльність міської думи, першого міського голови Миколи Холодиліна та його наступника Володимира Вербовського, голови Слов'яносербської земської управи Віктора Радакова, інших осіб, які залишили помітний слід в історії Луганська. Заслуговує на увагу гарне оформлення книги, в ній міститься великий ілюстративний матеріал (понад 160 світлин, мап, схем), який органічно доповнює текст. На жаль, робота не позбавлена певної фрагментарності, окремих редакційних вад. Попри ці недоліки зазначимо, що всі, хто цікавиться історією рідного краю, отримали вартісний додаток до скарбниці популярної краєзнавчої літератури.